

УДК 373.2.014.543

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2021.5.8>

Світлана СМОЛЮК

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-5427-1285

Бібліографічний опис статті: Смоліук, С. (2021). Фінансово-господарський механізм закладу дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 49–53, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.5.8>

ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКИЙ МЕХАНІЗМ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано різні наукові проблеми щодо дослідження дефініцій фінансового механізму закладу дошкільної освіти. На основі аналізу наукової літератури висвітлено змістове наповнення сутності фінансово-господарського механізму закладу дошкільної освіти. Автором проаналізовано різні підходи до визначення понять «фінансування», «механізм», «фінансовий механізм», «господарський механізм». З'ясовано, що під фінансовим механізмом розглядають сукупність умов, форм і методів створення, розподілу і використання фінансових коштів установами й органами управління освітою з метою забезпечення сприятливого становища для розвитку системи освіти. Розуміння фінансово-господарського механізму має на меті забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування закладу, а господарський механізм означає певний спосіб організації і функціонування економічної життєдіяльності країни, галузі, підприємства, а отже, і навчального закладу. Господарський механізм можна визначити як спосіб господарювання, сукупність форм, методів та інструментів управління. Досліджено, що для ефективного фінансування закладів дошкільної освіти потрібні добре вдосконалена система планування і техніка розподілу бюджетних коштів.

Визначено, що формами фінансування державою закладів дошкільної освіти є: пряме фінансування на основі кошторисної вартості або нормативів; додаткові асигнування за окремими програмами, заходами; дотації або субвенції з метою вирівнювання диспропорцій між територіями; фінансування специфічних програм. З огляду на власні міркування та наукову літературу автором обґрунтовано, що фінансово-господарський механізм складний і утворює єдність таких взаємопов'язаних між собою елементів (підсистем), як економічний, правовий і організаційний.

Досліджено, що фінансово-господарський механізм складний і утворює єдність таких взаємопов'язаних між собою елементів (підсистем), як економічний, правовий і організаційний.

Ключові слова: фінансування, фінансове забезпечення, механізм, фінансовий механізм, господарський механізм, діяльність, фінансування, заклад дошкільної освіти.

Svitlana SMOLIUK

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, Voli Ave, 13, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0003-0261-8595

To cite this article: Smoliuk, S. (2021). Finansovo-hospodarskyi mekhanizm zakladu doshkilnoi osvity [Financial and economic mechanism of preschool education institution]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 49–53, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.5.8>

FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISM OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION

The article analyzes various scientific problems related to the study of definitions of the financial mechanism of preschool education. Based on the analysis of the scientific literature, the content of the essence of the financial and economic mechanism of the preschool institution is highlighted. The author analyzes different approaches to the definition of «financing», «mechanism», «financial mechanism», «economic mechanism». It was found that the financial mechanism considers a set of conditions, forms and methods of creation, distribution and use of funds by institutions and education authorities in order to ensure a favorable position for the development of the education system. Understanding of the financial

and economic mechanism aims to ensure the systematic receipt and efficient use of financial resources, compliance with settlement and credit discipline, achieving a rational ratio of own and borrowed funds, financial stability in order to effectively operate the institution, and the economic mechanism means a certain way of organization and functioning of the economic life of the country, industry, enterprise, and hence the educational institution. The economic mechanism can be defined as a way of managing, a set of forms, methods and tools of management. It is investigated that a well-improved planning system and budget allocation technique are needed for effective financing of preschool institutions.

It is determined that the forms of state financing of preschool education institutions are: direct financing on the basis of estimated cost or standards; additional allocations for individual programs, activities; grants or subventions to equalize disparities between territories; funding of specific programs. Based on his own considerations and scientific literature, the author substantiates that the financial and economic mechanism is complex and forms the unity of such interconnected elements (subsystems) as economic, legal and organizational.

It is studied that the financial and economic mechanism is complex and forms the unity of such interconnected elements (subsystems) as economic, legal and organizational.

Key words: financing, financial support, mechanism, financial mechanism, economic mechanism, activity, financing, preschool education institution.

Актуальність проблеми. Роль освіти в економічному розвитку країни визначається урядом. За роки незалежності на основі Конституції України визначено достатньо пріоритетів розвитку дошкільної освіти, які потребують сильної підтримки з боку держави, а також створено відповідну нормативну та правову базу. Але стан справ у галузі дошкільної освіти, темпи та глибина перетворень не в достатньому ступені задовольняють потреби особистості, суспільства і держави загалом. Зміна технологій, перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства потребує першочергового розв'язання головних проблем. Сучасний стан розвитку країни не призводить до покращення функціонування та розвитку закладів дошкільної освіти, їх фінансування не відповідає цивілізованим нормам, а методика планування та використання бюджетних коштів практично не відрізняється від тієї, яка існувала в часи радянського управління. Тому натеper модернізація, а саме реформування системи дошкільної освіти, є головним та актуальним завданням нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням функціонування фінансового механізму освіти приділяли увагу багато відомих українських і зарубіжних учених. Серед науковців, котрі досліджували проблематику дошкільної освіти та її фінансового забезпечення, варто відзначити Л. Баєву, Ш. Бланкарта, А. Богуша, Т. Боголіб, А. Горца, Т. Завгородню, І. Загарницьку, О. Кириленко, Р. Масгрейва, Дж. Стігліца, А. Хілмана, С. Юрія та ін. У працях указаних вчених ґрунтовно висвітлюється проблематика дошкільної освіти, а також питання фінансування освітніх послуг. При цьому, на нашу думку, недостатньо уваги при-

ділено формулюванню теоретичних положень фінансово-господарського механізму забезпечення закладу дошкільної освіти.

Мета статті – на основі аналізу літературних джерел і практики управлінської роботи керівників дослідити фінансово-господарський механізм закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Головним фінансуванням закладу дошкільної освіти нині залишається держава, а також юридичні та фізичні особи. Система освіти України потребує подальшого вдосконалення та реформування. Реального поліпшення її стану можна досягти лише на засадах комплексного підходу до вирішення проблем фінансового, соціального та іншого характеру.

Розглянемо необхідні визначення, на які будемо спиратися під час розгляду питань, пов'язаних із фінансуванням освіти.

Зміст поняття «фінансове забезпечення» та «фінансування» в економічній літературі використовуються дуже широко і нерідко в різних значеннях, і єдиної думки щодо їх визначення та змісту не існує.

Зокрема, «Фінансовий словник-довідник» трактує: «Фінансування – забезпечення необхідними фінансовими ресурсами витрат на здійснення або розвиток чого-небудь, наприклад, проекту, технічного переозброєння, плану заходів, комплексної програми, бюджету та бюджетних витрат тощо» (Дем'яненко, Лузан, Каблук, 2003).

У контексті нашого дослідження розглянемо тлумачення «фінансування бюджетне» і «бюджетне асигнування». Найбільш поширеними в економічній і фінансовій науковій літературі є визначення, що застосовуються так, як вони сформульовані в нормативних докумен-

тах. Відповідно, «фінансування бюджетне – надання в безповоротному порядку коштів із державного бюджету підприємствам, установам, організаціям, бюджетам нижчого рівня для повного або часткового покриття їхніх витрат».

«Бюджетне асигнування – повноваження, надане розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів з конкретною метою в процесі виконання бюджету» (Бюджетний кодекс України, 2001).

Для ефективного фінансування закладів дошкільної освіти потрібно добре вдосконалена система планування і техніка розподілу бюджетних коштів. У плануванні видатків на утримання закладів дошкільної освіти використовують такі показники, як: кількість дітей, кількість груп та дітодень. Відповідно, кількість груп у закладі залежить від кількості дітей та нормативної наповненості груп, а дітодень визначається шляхом множення середньорічної кількості дітей на кількість днів на рік. Середньорічну кількість дітей закладу дошкільної освіти визначають, урахувавши зміни кількості протягом року.

Стосовно фінансування (фінансового забезпечення) закладів освіти в науковій літературі зустрічаються різні визначення. Наприклад, під фінансовим забезпеченням підготовки кадрів розуміють сукупність економічних форм та методів, що виникають у процесі створення, розподілу, перерозподілу та використання фонду фінансових ресурсів, який формується за рахунок бюджетних джерел та інших надходжень і спрямовується на утримання і розвиток освітніх закладів, що здійснюють підготовку кадрів (Афонов, 2018).

Узагальнивши визначення поняття «фінансове забезпечення», пропонується фінансовим забезпеченням освіти вважати покриття фінансовими ресурсами витрат на здійснення науково-дослідних робіт, надання освітніх послуг і на відтворення основного капіталу.

Суть дії фінансового механізму полягає у виділенні певного обсягу фінансових ресурсів на розв'язання окремих завдань фінансової політики.

Фінансовий механізм – це сукупність умов, форм і методів створення, розподілу і використання фінансових коштів установами і органами управління освітою з метою забезпечення сприятливого становища для розвитку системи освіти.

Фінансово-господарська діяльність навчальних закладів та установ освіти здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність навчальних закладів у цій сфері.

Формами фінансування державою закладів дошкільної освіти є (Горський, 2013): пряме фінансування (з одного або декількох рівнів державного управління) на основі кошторисної вартості або нормативів; додаткові асигнування за окремими програмами, заходами тощо (прикладом, комп'ютеризація, енергоефективність); дотації або субвенції з метою вирівнювання диспропорцій між територіями; фінансування специфічних програм (оздоровлення, харчування, питна вода тощо) (див. рис. 1).

В Україні складається зведений бюджет, який включає всі бюджети, що входять до складу

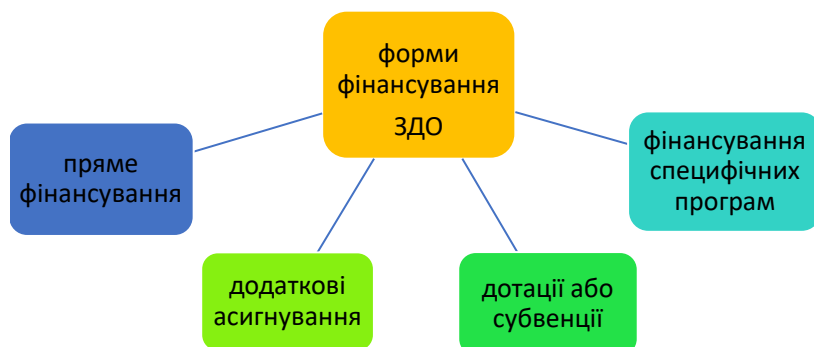

Рис. 1. Форми фінансування державою закладів дошкільної освіти

бюджетної системи для аналізу та визначення засад державного регулювання економічного та соціального розвитку. Розподіл відповідальності за фінансування освіти здійснюється на всіх рівнях формування бюджетів залежно від певних видів освіти.

Відповідно до норм Бюджетного кодексу України (далі – БК), видатки на дошкільну освіту віднесено до видатків, що здійснюються з місцевих бюджетів.

Відповідно до ст. 88 БК, до видатків на освіту, що здійснюються з бюджетів сіл, їх об'єднань, селищ, міст районного значення і враховуються у визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

а) дошкільну освіту;

б) загальну середню освіту (навчально-виховні комплекси «заклад дошкільної освіти – загальноосвітній навчальний заклад», «загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад» за умови, що загальноосвітній навчальний заклад – I ступеня).

Відповідно до ст. 89 БК, до видатків на освіту, що здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст обласного значення та враховуються у визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

а) дошкільну освіту (у містах республіканського та обласного значення Автономної Республіки Крим);

б) загальну середню освіту: навчально-виховні комплекси «дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад», «загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад» (крім навчально-виховних комплексів, визначених у ст. 88 БК).

Видатки на освіту становлять найбільшу частину місцевих бюджетів, хоча величина її може значною мірою варіювати залежно від таких факторів:

– кількості навчальних закладів, що належать до юрисдикції даного району, міста, села або селища;

– обсягу бюджету, який у свою чергу визначається рівнем розвитку виробничої сфери району, міста, села або селища, обсягом податкових надходжень та тією їх часткою, що залишається у власному розпорядженні відповідної території.

Щодо місцевого рівня фінансування дошкільної освіти в Україні, то, як зазначено в ст. 32 Закону України «Про місцеве самовряду-

вання», до повноважень виконавчих органів місцевого самоврядування належить матеріально-технічне та фінансове забезпечення навчальних закладів, які належать територіальним громадам.

Тепер розглянемо понятійний конструкт «господарський механізм».

В економічній науковій літературі широко використовується поняття «механізм», тобто регулятор господарської діяльності, згідно з яким і вирішуються організаційні питання.

Типовим визначенням сутності господарського механізму є таке: «господарський механізм являє собою сукупність основних форм, методів і прийомів управління народним господарством шляхом використання економічних законів, розв'язання суперечностей економічної системи, реалізації відносин власності, а також розвитку людини та узгодження найважливіших типів інтересів» (Мельник, 2012: 19).

Академік А. Чухно стверджує, що господарський механізм є функціональною стороною виробничих відносин (Чухно, 2007). Професор І.П. Булеєв доводить, що господарський (організаційно-економічний) механізм слід розглядати як механізм управління, що містить у собі планування, державне регулювання, інші складники, але його слід розглядати без конкретизації основних сучасних важелів функціонування. Л.І. Абалкін визначає господарський механізм як спосіб організації суспільного виробництва, систему важелів і стимулів, методів економічної діяльності. Професор Л.Г. Мельник, розглядаючи механізми та методи управління установою, акцентує увагу на тому, що механізм управління слід розглядати як складову (найбільш активну) частину системи управління, яка забезпечує вплив на чинники, від стану яких залежить результат діяльності об'єкта управління (підприємства) (Мельник, 2012).

Таким чином, господарський механізм означає певний спосіб організації і функціонування економічної життєдіяльності країни, галузі, підприємства, а отже, і навчального закладу. Господарський механізм можна визначити як спосіб господарювання, сукупність форм, методів та інструментів управління.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, на основі аналізу наукової літератури та з огляду на власні міркування, фінансово-господарський механізм складний

і утворює єдність таких взаємопов'язаних між собою елементів (підсистем), як економічний, правовий і організаційний. Фінансово-господарська діяльність закладу дошкільної освіти повністю підпорядковується наказам та інструктивним дорученням засновника (влас-

ника) – органу місцевого самоврядування – та уповноваженого ним структурного підрозділу місцевого органу виконавчої влади.

Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо в раціоналізації та вдосконаленні фінансування дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Афонів Р.П. Теоретичні підходи до формування механізму управління промисловим підприємством. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 36. Ч. 1. С. 186–192.
2. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 р. № 2542-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. Ст. 88–89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Комплексне дослідження стану системи дошкільної освіти України А. Горський та ін. *Аналітичний звіт за результатами дослідження*. Київ, 2013. 115 с.
4. Кузьменко Ю.А. Аналіз досвіду формування готовності фахівців різного профілю до фінансово-економічної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. редкол. : Т.І. Суценько (гол. ред.) та ін. Запоріжжя : КПУ, 2018. Вип. 58–59 (111–112). С. 504–514.
5. Мельник Л.Л. Господарський механізм у системі ринкової економіки. *Економіка та держава*. 2012. № 6. С. 19–21.
6. Мочерний С. Предмет економічної теорії. *Економіка України*. 2003. № 10. С. 4–10.
7. Олексюк Н.В. Фінансова політика та економічне регулювання. *Наукові праці НДФІ*. 2006. № 4 (37). С. 73–80.
8. Дем'яненко М., Лузан Ю., Каблук П. Фінансовий словник-довідник. Харків : ІАЕ УААН, 2003. 554.
9. Чухно А. Господарський механізм та шляхи його вдосконалення на сучасному етапі. *Економіка України*. 2007. № 3. С. 60–67.

REFERENCES:

1. Afonov R. P. (2018) Teoretychni pidkhody do formuvannia mekhanizmu upravlinnia promyslovym pidpriemstvom [Theoretical approaches to the formation of the management mechanism of an industrial enterprise]. *Prychornomorski ekonomichni studii*. Vyp. 36. Ch. 1. P. 186-192. (in Ukrainian)
2. Biudzhetni kodeks Ukrainy vid 21.06.2001 № 2542-III. [Budget Code of Ukraine of June 21, 2001 № 2542-III]. (2001) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2001. St. 88-89. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (in Ukrainian)
3. Horskyi A., Budanova O., Barmatova I., Ovchar O. (2013) Kompleksne doslidzhennia stanu systemy doshkilnoi osvity Ukrainy [Comprehensive study of the state of the preschool education system of Ukraine]. *Analitychnyi zvit za rezultatamy doslidzhennia*. K., 115 p. (in Ukrainian)
4. Demianenko M., Luzan A., Kabluk P. (2003) Finansovyi slovnyk-dovidnyk. [Financial dictionary-reference book]. Kh.: ІАЕ УААН. 554 p. (in Ukrainian)
5. Kuzmenko Yu. A. (2018) Analiz dosvidu formuvannia hotovnosti fakhivtsiv riznogo profilu do finansovo-ekonomichnoi diialnosti [Analysis of the experience of forming the readiness of specialists of different profiles for financial and economic activities]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*: zb. nauk. pr. redkol.: T. I. Sushchenko (hol. red.) ta in. Zaporizhzhia: KPU. Vyp. 58–59 (111–112). P. 504–514. (in Ukrainian)
6. Melnyk L. L. (2012) Hospodarskyi mekhanizm u systemi rynkovoї ekonomiky [Economic mechanism in a market economy]. *Ekonomika ta derzhava*. № 6. P. 19-21 (in Ukrainian)
7. Mochernyi S. (2003) Predmet ekonomichnoi teorii [The subject of economic theory. *Ekonomika Ukrainy*. № 10. P. 4-10. (in Ukrainian)
8. Oleksiuk N. V. (2006) Finansova polityka ta ekonomichne rehuliuвання. [Financial policy and economic regulation] *Naukovi pratsi NDFI*. V. 4 (37). P. 73-80. (in Ukrainian)
9. Chukhno A. (2007) Hospodarskyi mekhanizm ta shliakhy yoho vdoskonalennia na suchasnomu etapi [Economic mechanism and ways to improve it at the present stage]. *Ekonomika Ukrainy*. № 3. P. 60-67. (in Ukrainian)